NORMA CONFLICTUALĂ CU PRIVIRE LA REGIMUL MATRIMONIAL

Igor ŞEREMET,
magistru în drept, doctorand

În fiecare stat este determinat regimul drepturilor şi obligaţiilor personale nepatrimoniale şi patrimoniale ale soților. Ca pilon al principiului egalității depline între soți sunt dispozițiile constituționale. Conform art.48 alin.(2) al Constituției Republicii Moldova, familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat şi femeie, pe egalitatea lor în drepturi şi pe dreptul şi îndatorirea părinților de a asigura creşterea, educația şi instruirea copiilor.[1]

În opinia doctrinarului Ion Lipovanu, „Codul familiei reglementează relații cu caracter personal nepatrimonial, care sunt *intim legate* (s.n.) de persoana soților (căsătorie, divorț) sau a copiilor (filiația), precum şi relațiile cu caracter personal patrimonial (regimul legal al comunității de bunuri). Relațiile personale patrimoniale sunt subordonate finalității relațiilor personale nepatrimoniale, ca atare fac parte şi ele *din conținutul legii personale* (s.n.). Aşa încât familia aparține integral, în dreptul nostru, conținutului legii personale".[2]

Analiza comparativă a legislației de drept internațional privat privind regimul matrimonial a iscat conflicte de calificări ale conceptului de domiciliu, reşedință obişnuită, locul cu care titularul dreptului are cele mai strânse legături, în calitate de puncte de legătură dominante la stabilirea legii materiale aplicabile relațiilor matrimoniale cu elemente de extraneitate.

În sensul Amendamentului 7 la art.2 pct.11al Regulamentului (CE) nr.2201/2003, conform căruia reşedință obişnuită înseamnă locul în care o persoană locuieşte în mod obişnuit, în cadrul relațiilor matrimoniale, aceasta ar reprezenta locul unde soții sunt înregistrați oficial şi cu care au cele mai strânse legături vitale, adică în sensul posibilității de a valorifica şi dispune în devălmăşie sau conform unei convenții matrimoniale de drepturile patrimoniale şi personale nepatrimoniale.[3]

Conceptele de domiciliu şi reşedință sunt utilizate de Constituția Republicii Moldova în contextul art.27 alin.(2) privind apărarea dreptului la libera circulație garantat cetățeanului.

Conform art.30 din Codul civil al Republicii Moldova, domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta îşi are locuința statornică sau principală. Se consideră că persoana îşi păstrează domiciliul atât timp cât nu şi-a stabilit altul. Reşedința persoanei fizice este locul unde îşi are locuința temporară sau secundară. Persoana al cărei domiciliu nu poate fi stabilit cu certitudine se consideră domiciliată la locul reşedinței sale. În lipsă de reşedință, persoana este considerată că domiciliază la locul unde se găseşte, iar dacă aceasta nu se cunoaşte, la locul ultimului domiciliu.[4]

Ca atribut de identificare, domiciliul are importanță pentru individualizarea persoanei fizice în spațiu în toate raporturile juridice, inclusiv cele civile. Astfel, importanța domiciliului poate fi evidențiată sub următoarele aspecte:

– de domiciliu ține declararea persoanei fizice absente fără veste (art.49 C.civ. RM) şi declararea morții acesteia (art.52 C.civ. RM);

– în dependență de domiciliu este stabilită competența diferitelor organe ale puterii executive şi a celor judecătoreşti;

– după domiciliu se determină locul executării obligațiilor (art.573 C.civ. RM), locul deschiderii succesiunii (art.1443 C.civ. RM) şi alte drepturi şi obligații ale persoanelor fizice.

Potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române, termenul „statornic" este interpretat prin prisma unei aşezări omeneşti, care nu-şi schimbă locul; stabil, fix, temeinic, consolidat.[5]

Observăm că, în configurarea noțiunii de domiciliu, legislația pune accent doar pe apartenența legală a persoanei fizice unei ordini juridici, în unele cazuri fiind confundată cu *lex patriae*, în sensul domiciliului legal. Caracterul statornic al reşedinței persoanei fizice poate fi interpretat în spiritul înregistrării la locul unde îşi are locuința.

Spre deosebire de noțiunea de domiciliu, cea a reşedinței obişnuite consumă mai multe elemente care ar fi mai practicabile în stabilirea regimului juridic al drepturilor patrimoniale şi nepatrimoniale ale soților, reieşind din specificul personal al acestora.

O tentativă de definire a reşedinței obişnuite s-a făcut prin Proiectul de Lege cu privire la Recensământul general al populației din 2012, potrivit căruia aceasta reprezintă locul în care o persoană îşi petrece în mod normal perioada de odihnă zilnică, indiferent de absențele temporare în scopul recreării, al vacanței, al vizitelor la rude şi prieteni, al afacerilor, al tratamentului medical sau al pelerinajelor religioase.[6]

Considerăm că reşedința obişnuită a persoanei fizice utilizată în calitate de punct de legătură în cadrul normelor conflictuale în materia regimului matrimonial ar reprezenta cumularea elementelor specifice domiciliului soților şi locul cu care au cele mai strânse legături.

Potrivit doctrinei ruse, la stabilirea legii ce urmează a fi aplicată relațiilor dintre soți, cetățeni străini sau dacă unul din ei este străin, domiciliați pe teritoriul Federației Ruse, de bază este principiul domiciliului acestora, dar nu cel al cetățeniei.[7]

În contextul dominării principiului domiciliului comun atât în legislația națională, cât şi în cea rusă, în literatura de specialitate s-a exemplificat o dovadă de practicare a acestuia de către intanțele judecătoreşti la determinarea legii aplicabile drepturilor şi obligațiilor personale nepatrimoniale şi patrimoniale ale soților. Astfel, un student, cetățean al Egiptului, care îşi făcea studiile în oraşul Sankt Petersburg, a încheiat căsătoria cu o cetățeancă a Fedrației Ruse. O anumită perioadă soții au locuit în acest oraş, după care au divorțat, iar soțul a plecat în Egipt. În consecință, s-a ivit un litigiu privind patrimoniul procurat în perioada traiului în comun (apartament, depuneri băneşti etc.). Astfel, cererea de chemare în Judecătoria din oraşul Sankt Petersburg privind partajul averii urmează a fi examinată conform legii materiale ruse (art.161 al Codul familiei din Federația Rusă), deoarece ultimul domiciliu comun al soților a fost în Federația Rusă.[8]

Potrivit &18 al **Legii federale din Austria** privind dreptul internațional privat, la determinarea legii aplicabile dominant este principiul domiciliului soților.[9]

Altă soluție, în absența legii comune proprii şi, respectiv, a domiciului comun al soților, dată de & 39 alin.(3) al **Hotărârii Prezidiumului Republicii Populare Ungaria** privind dreptul internațional privat, constă în legea aplicabilă a acelui stat în privința drepturilor şi obligațiilor personale nepatrimoniale şi patrimoniale ale soților, a cărui instanță judecătorească sau altă autoritate publică examinează cauza privind determinarea acestora.[10]

În cazul lipsei atât a domiciliului comun, cât şi a celui ultim comun al soților, **Codul civil al Quebec**–ului dă soluția de reglementare a relațiilor personale nepatrimoniale şi patrimoniale conform legii locului încheierii căsătoriei.[11]

Până la determinarea legii aplicabile conform domiciliului comun al soților, în baza art.17 al **Legii poloneze privind dreptul internațional privat**, drepturile personale nepatrimoniale şi patrimoniale între soți sunt reglementate preferențial de legea națională comună la fiecare moment. Conform art.2 al aceleiaşi legi, legea națională a persoanei fizice este cea a statului a cărui cetățean este.[12]

În ordine de consecutivitate, potrivit legii poloneze, legea națională comună se determină dacă soții au cetățenie comună, domiciliu comun sau au cele mai strânse legături cu un anumit sistem de drept, în absența acestora fiind competentă legea poloneză.[13]

Ca pilon la soluționarea conflictelor de legi în materia regimului matrimonial, în **Statul Luisiana,** servesc prioritar cele interegionale sau interprovinciale (între statele membre ale Statelor Unite ale Americii), fără a indica posibilitatea de reglementare convențională. Legislația luisiană pune accent la determinarea legii aplicabile regimului matrimonial în dependență de faptul dacă bunurile sunt mobile sau imobile.[14]

Ca punct de legătură la determinarea legii aplicabile regimului matrimonial al soților, potrivit art.14 al **Legii Turciei privind dreptul internațional privat şi procesul civil internațional**, apare legea locului aflării bunurilor proprietate în devălmăşie.[15]

Altă posibilitate de reglementare a relațiilor personale nepatrimoniale şi patrimoniale între soți, prevăzută de Codul familiei, constă în încheierea contractului matrimonial, pe care aceştia îl pot organiza pe durata căsătoriei sau după desfacerea acesteia.[16]

Într-o formulă sintetică putem defini contractul ca fiind „acordul între două sau mai multe persoane, pentru a constitui sau a stinge între dânsele raporturi juridice".[17]

Conform Codului familiei al Republicii Moldova, contractul matrimonial este convenția încheiată benevol între persoanele care doresc să se căsătorească sau între soți, conform căruia se determină drepturile şi obligațiile patrimoniale ale acestora în timpul căsătoriei şi/sau în cazul desfacerii acesteia.[18]

Potrivit normei conflictuale prevăzute de art.157 alin.(3) din Codul familiei, contractul matrimonial poate fi supus legislației statului unde îşi are domiciliul unul dintre soți, în baza acordului unuia dintre soți.

Însă, potrivit art.161 alin.(2) din **Codul familiei al Federației Ruse**, la încheierea convenției matrimoniale, soții care nu au cetățenie sau domiciliu comun, au posibilitatea de a determina prin proprie voință oricare lege aplicabilă contractului încheiat între aceştia.

Persistă o coincidență mare între **Convenția de la Haga din 14 martie 1978 privind legea aplicabilă regimurilor matrimoniale,** valabilă pentru trei state: Austria, Olanda şi Franța, şi mecanismele utilizate în art.15 al Legii-cadru la Codul civil al Germaniei, art.42 al Legii belgiene privind Codul de drept internațional privat din 16 iulie 2004, art.30 al Legii cu privire la reforma sistemului italian al dreptului internațional privat. Ideea constă în faptul ca alegerea dreptului aplicabil să fie limitată de legislația statului, unde unul dintre soți are sau va avea reşedința obişnuită sau a cărui cetățenie o deține unul dintre ei.[19]

Unele state (de exemplu, Germania), cele parte la Convenția de la Haga, la fel Marea Britanie şi Olanda, permit soților să aleagă legea aplicabilă în dependență de locul aflării bunului, dacă ar fi vorba de imobil.

Această posibilitate, ce, inițial, nu era specifică multor sisteme de drept, a fost criticată pentru faptul că încalcă unicitatea regimului matrimonial între soți. Pe de altă parte, posibilitatea dată formează oportunități, pentru anumite bunuri imobiliare, la unificarea legii aplicabile drepturilor patrimoniale asupra bunului (dreptul de proprietate etc.) cu legea ce reglementează succesiunea şi cu cea ce determină regimul matrimonial al soților. Ar fi posibil refuzul de la o astfel de posibilitate a alegerii legii aplicabile în privința bunului imobil, aflat în careva stat membru al Uniunii Europene, cu condiția ca normele conflictuale privind regimul matrimonial între soți şi succesiunea să fie unificate.

La fel, este evidentă şi o altă tendință în statele membre ale Uniunii Europene, ce se referă la stabilirea punctului de legătură conflictuală a regimului matrimonial al soților, când soții nu au ales legea aplicabilă. De aceea, există divergențe majore între statele care preferă utilizarea legii cetățeniei comune şi statele care folosesc la stabilirea dreptului aplicabil legea domiciliului soților.

Din punct de vedere tehnic, preferința legăturii de cetățenie constă în asigurarea unicității dreptului aplicabil în privința regimului preferențial, adică a efectelor relațiilor personale nepatrimoniale ale căsătoriei şi a regimului matrimonial al soților.

Dacă legătura conflictuală a regimului patrimonial al soților trebuie să asigure, în tot sensul cuvântului, aproprierea de reglementarea aplicabilă, şi nu „credința" față de un anumit stat, domiciliul sau reşedința obişnuită sunt mult mai acomodate la astfel de model conflictual. Spre exemplu, în proporții europene, legătura locului domiciliului este mai preferințială, ceea ce dă posibilitate de a evita orice premisă ce determină discriminarea după pricipiul naționalității, fapt interzis potrivit art.12 (fostul art.6) al Tratatului cu privire la crearea Uniunii Europene.[20]

Convenția de la Haga din 14 martie 1978 foloseşte legea statului, unde soții au ales după căsătorie domiciliul comun, concomitent încurajând statele care folosesc cetățenia în calitate de punct de legătură.

În orice caz, punctul de legătură – domiciliul comun – condiționează crearea problemei conflictului mobil de legi. Această problemă are două specte. Primul se referă la autonomia de voință. Este oare admisibil ca soții să dispună de posibilitatea, în cadrul căsătoriei, de a supune regimul patrimonial altei legi? Astfel, art.6 al Convenției de la Haga din 14 martie 1978 admite această posibilitate, şi, paralel cu art.3 pct.2 al Convenției de la Roma din 1980 cu privire la legea aplicabilă obligațiilor contractuale[21], este folosită des în practica autentificării notariale.

În special, Convenția de la Haga permite soților, în prezența acordului de voință comun, să excludă orice dubii în privința legii aplicabile relațiilor lor patrimoniale, în cazuri multiple, când în primii ani de căsătorie şi-au schimbat des locul domiciliului comun. Ar fi necesar să mergem mai departe, admițând schimbarea automată a legii aplicabile obiectiv în cazul strămutării reşedinței obişnuite a familiei? Convenția de la Haga din 14 martie 1978 admite doar în unele cazuri, spre exemplu, când locuiesc obişnuielnic într-un loc nou în decursul a 10 ani.

Potrivit **Legii federale a Elveției privind dreptul internațional privat**, în cazul schimbării de către soți a locului domiciliului în alt stat, relațiile patrimoniale vor fi guvernate de legea statului noului domiciliu, ce are efect retroactiv şi este considerată aplicabilă din momentul încheierii căsătoriei.[22]

Fiind determinată legea materială aplicabilă, ce reglementează relațiile patrimoniale ale soților, urmează a fi hotărâtă întrebarea privind domeniul de aplicare.

Conform art.53 al Codului Belgiei privind dreptul internațional privat, domeniul legii aplicabile regimului matrimonial determină: 1) valabilitatea consimțământului la alegerea dreptului aplicabil; 2) admisibilitatea şi validitatea contractului matrimonial; 3) posibilitatea alegerii altui regim matrimonial; 4) dacă şi în ce măsură soții au posibilitatea de a schimba regimul şi dacă noul regim are carater retroactiv sau dacă soții au posibilitate de a face acte cu efect retroactiv; 5) componența patrimoniului şi atribuțiile de administrare; 6) dizolvarea şi lichidarea regimului matrimonial, la fel şi regulile partajului.[23]

În acest sens, domeniul legii aplicabile regimului matrimonial va cuprinde elementele menționate dacă nu va contravine legii aplicabile formei alegerii unui regim matrimonial, condiție prevăzută de art.52 al Codului belgian, conform căruia alegerea unui regim matrimonial este valabilă ca formă dacă ea corespunde oricărei legi aplicabile regimului matrimonial la momentul alegerii sau oricărei legi a statului pe al cărui teritoriul a fost manifestată. Trebuie la fel să facă obiectul unui înscris datat şi semnat de ambii soți. Schimbarea regimului matrimonial are loc în funcție de formalitățile prevăzute de legea statului pe al cărui teritoriul a fost efectuată.

În unele sisteme de drept, la determinarea legii aplicabile relațiilor patrimoniale între soți este necesară stabilirea celei aplicabile relațiilor personale nepatrimoniale. Potrivit art.29 şi 30 ale **Legii italiene „Cu privire la reforma sistemului italian al dreptului internațional privat",** relațiile personale nepatrimoniale între soți, cetățeni ai diferitelor state sau ai aceluiaşi stat, sunt reglementate de legea statului unde îşi au domiciliul. La rândul lor, relațiile patrimoniale între soți sunt reglementate de legea aplicabilă relațiilor personale nepatrimoniale ale acestora. Cât priveşte utilizarea *lex voluntatis* la

determinarea legii aplicabile convenției matrimoniale, legea italiană dă doar alternativa între legea statului, al cărui cetățean este măcar unul dintre soți sau pe al cărui teritoriu unul dintre ei domiciliază.[24]

Comparativ cu legislația italiană, cea din **Liechtenstein** oferă soților alegerea legii aplicabile regimului matrimonial, între domiciliul comun sau care îl vor avea după încheierea căsătoriei ori domiciliul unuia dintre soți în statul al cărui cetățean este.[25]

Întru formarea premiselor favorabile la determinarea legii aplicabile regimului matrimonial al bunurilor, **legislația franceză** impune respectarea anumitor proceduri interne doar cu condiția alegerii de către soți a prevederilor Convenției privind dreptul aplicabil regimului relațiilor matrimoniale, încheiate la Haga la 14 martie 1978.

Potrivit art.1397-2 din Codului civil francez, în cazul când legea aplicabilă a fost indicată până la încheierea căsătoriei, viitori soți prezintă persoanei cu funcție de răspundere în domeniul stării civile actul prin care au făcut trimitere la legea aplicabilă sau certificatul eliberat de persoana competentă în perfectarea actelor oficiale. În certificat se indică numele şi prenumele soților, locul, unde ei locuiesc, data, la fel şi numele, statutul şi locul reşedinței persoanei care l-a perfectat.

Conform art.22 alin.(2) al **Legii venesuele privind dreptul internațional privat**, contractele matrimoniale, valabile potrivit legii competente a statului terț, pot fi înregistrate oricând în Registrul corespunzător al Venesuelei, dacă produc efecte juridice în privința persoanelor terțe de bună-voință, fiind aplicabilă în astfel de cazuri legea bunului imobil amplasat pe teritoriul Republicii Venesuela.[26]

Norma conflictuală spaniolă, conform art.9 alin.(3) din Codul civil al Spaniei, la fel pune accent pe condițiile care trebuie să fie respectate la încheierea într-un stat terț a unei convenții matrimoniale. Convenția sau contractele matrimoniale, prin care se stabilesc, se modifică sau se schimbă regimul patrimoniului din cadrul căsătoriei, sunt valabile, când corespund fie legii care stabileşte efectele căsătoriei, fie legii cetățeniei ori domiciului oricărei din părți la momentul întocmirii acestora.[27]

Comparativ cu cele descrise, **legislația portugheză** oferă soluții şi în cazul convențiilor matrimoniale încheiate până la celebrarea căsătoriei. Respectiv, conform art.53 din Codul civil al Portugaliei, conținutul şi efectele tranzacțiilor încheiate înaintea căsătoriei şi regimul patromonial, legal sau convențional, sunt determinate de legea cetățeniei persoanelor fizice la momentul încheierii căsătoriei. Dacă cei care se căsătoresc nu au aceeaşi cetățenie, aplicabilă va fi legea locului domiciliului comun la data încheierii căsătoriei, în lipsa acesteia – legea locului primei reşedințe în calitate de soți.[28]

Potrivit art.21 al **Legii române nr.105/1992 „Cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat"**, se fac careva distincții privind legea aplicabilă convenției matrimoniale:

A. ***Condițiile de fond*** cerute pentru încheierea convenției matrimoniale sunt prevăzute de legea națională a fiecăruia dintre viitorii soți. Prin urmare, se aplică cele două legi în mod distribuitiv, adică fiecare trebuie să repecte condițiile cerute de legea sa națională. Respectiv, legea care reglementează efectele căsătoriei se aplică şi convenției matrimoniale, dar aceasta presupune căsătoria încheiată, însă convenția matrimonială se poate încheia şi înainte de căsătorie, urmând a fi aplicată aceeaşi lege.[29]

Legea aplicabilă efectelor căsătoriei privesc raporturile personale dintre soți, capacitatea de exercițiu a femeii care se căsătoreşte înainte de împlinirea vârstei de 18 ani şi raporturile patrimoniale dintre soți.

Legislația națională nu pune accentul pe deținerea de către soți a cetățeniilor unui anumit stat, dar a pus accentul doar pe punctul de legătură – domiciliul, de care poate să dispună atât un cetățean străin, cât şi un apatrid.

Potrivit art.20 al Legii române nr.105/1992, relațiile personale şi patrimoniale dintre soți sunt supuse legii naționale comune, iar în cazul în care au cetățenii deosebite, sunt supuse domiciliului comun. Sintagma „naționalități deosebite" presupune şi categoria apatrizilor şi refugiaților.

Din analiza celor relatate şi în intenția de a remedia sub aspect terminologic textul art.1587 din Codul civil al Republicii Moldova, considerăm că acesta ar putea să îmbrace următoarea formulare:

*Starea şi capacitatea persoanei fizice sunt cârmuite de legea sa personală**;** legea personală a cetățeanului străin este legea sa națională; legea personală a apatridului şi refugiatului se consideră legea statului în care îşi are domiciliul sau, în lipsa acestuia, reşedința.*

Domiciliul interesează cu precădere dreptul conflictual în calitatea sa ca punct de legătură pentru normele conflictuale referitoare la statutul personal, raporturile de familie, condițiile de fond ale actului juridic sau ca un element de determinare a competenței jurisdicționale.[30]

De asemenea, legislația națională pune accentul la determinarea legii aplicabile relațiilor patrimoniale doar pe domiciliul comun al soților, fie ambii cetățeni ai Republicii Moldova cu domiciliul în străinătate sau cu cetățenii diferite, apatrizi şi refugiați sau pe ultimul domiciliu al acestora, în cazul când nu-l au şi nu l-au avut anterior.

Însă, Legea română nr.105/1992, comparativ cu cea națională, prin art.20 alin.(3) oferă alte puncte de

legătură în lipsă de cetățenie comună sau de domiciliu comun, şi anume: reglementarea relațiilor personale sau patrimoniale dintre soți sunt supuse legii statului pe al cărui teritoriu au ori au avut reşedința comună sau cu care întrețin în comun cele mai strânse legături.

În acest context, cât priveşte determinarea legii care reglementează raporturile personale şi patrimoniale dintre soți, deosebim:

a) Soții au aceeaşi cetățenie:

1. Potrivit Legii române nr.105/1992:

– raporturile personale şi patrimoniale rezultând din căsătoria a doi soți cetățeni români care se găsesc în străinătate sunt reglementate de legea română;

– raporturile personale şi patrimoniale rezultând din căsătoria a doi soți care au aceeaşi cetățenie străină şi se găsesc în România sunt supuse legii lor naționale comune.

2. În sensul art.157 al Codului familiei al Republicii Moldova, raporturile personale şi patrimoniale sunt reglementate de legea domiciliului comun al soților, indiferent de faptul dacă soții au aceleaşi sau diferite cetățenii.

b) Soții au cetățenii diferite.

Spre deosebire de Codul familiei al Republicii Moldova, Legea română nr.105/1992, prevede alte puncte de legătură la determinarea legii aplicabile raporturilor personale şi patrimoniale în cazul când soții nu au cetățenie comună şi nici domiciliu comun. Acestea sunt supuse legii statului pe al cărui teritoriul au ori au avut reşedința comună sau cu care întrețin în comun cele mai strânse legături. Textul poate fi interpretat în mod diferit:

• Menționăm următoarele legi: legea reşedinței comune, în lipsa acesteia – legea țării unde au avut reşedința comună; în lipsă şi a acesteia – legea țării cu care soții întrețin cele mai strânse legături;

• Legile se aplică fără a se respecta ordinea enumerată, ceea ce ar rezulta din formularea „... legii statului pe al cărui teritoriul au ori au avut reşedința comună sau cu care întrețin în comun cele mai strânse legături", fără ca textul să precizeze, aşa cum face mereu, că „în lipsă" se aplică legea indicată în ordinea următoare. În această interpretare ar urma că legea care se aplică este determinată de instanța competentă.

• Dacă soții nu au cetățenie comună, dar în sensul că un soț este cetățean al unui stat, iar celălat este apatrid, sau amândoi sunt apatrizi, se aplică legea domiciliului comun. În lipsa acestuia, se aplică una din legile arătate, potrivit uneia din interpretările precedente.

Totodată, legea română dă o soluție diferită de cea națională în cazul când unul sau ambii soți sunt apatrizi, raporturile personale şi patrimoniale ale acestora fiind reglementate de legea domiciliului comun, în lipsa acestuia – nu de ultimul domiciliu comun, ci de legea reşedinței comune ori a fostei reşedințe comune sau de legea țării cu care întrețin în comun cele mai strânse legături.

B. ***Condițiile de formă*** ale convenției matrimoniale se determină potrivit legii indicate de art.1609 alin.(1) şi de art.1613 alin.(2) din Codul civil al Republicii Moldova, adică de:

1) Legea locului încheierii acestei convenții;

2) Legea care reglementează fondul convenției matrimoniale, când aceasta impune o anumită formă autentică;

3) Legea aplicabilă potrivit dreptului internațional privat al autorității care examinează validitatea convenției matrimoniale;

4) Părțile care se găsesc, la data când au încheiat convenția matrimonială, în state diferite, au îndeplinit condițiile de formă prevăzute de legea unuia dintre aceste state, deci oricare din aceste legi;

5) Legea statului unde reprezentantul părții s-a aflat în momentul încheierii convenției matrimoniale şi dacă a îndeplinit condițiile de formă prevăzute de această lege.

Conform art.3 alin.(1) al Convenției de la Haga privind legea aplicabilă regimurilor matrimoniale, soții au posibilitate să desemneze legea aplicabilă regimului matrimonial doar înainte de încheierea căsătoriei. Soții au alternativele de desemnare a legii aplicabile a statului:

1) al cărui cetățean este unul din ei la momentul corespunzător;

2) pe al cărui teritoriu unul dintre soți are reşedința obişnuită la momentul desemnării;

3) pe al cărui teritoriu unul dintre soți va stabili reşedința obişnuită după căsătorie, cu titlu de excepție.

Considerăm că modelul normei conflictuale propus de Legea română nr.105/1992 în materia relațiilor patrimoniale şi personale nepatrimoniale ale soților este reuşit pentru elaborarea unui act normativ destinat nemijlocit reglementării raporturilor cu element internațional prin utilizarea în locul punctelor de legătură – domiciliul, a celui de reşedință obişnuită – legea națională, cu varianta logică de lege personală, instrumentate de un şir de legislații naționale şi internaționale, şi anume – cu următorul conținut:

a) Relațiile personale şi patrimoniale dintre soți sunt supuse legii naționale comune, iar în cazul în care au cetățenii deosebite, sunt supuse legii reşedinței lor obişnuite.

Legea națională comună sau legea reşedinței obişnuite a soților continuă să reglementeze efectele căsătoriei în care unul dintre ei îşi schimbă, după caz, cetățenia sau reşedința obişnuită.

În lipsă de cetățenie comună sau de reşedință obişnuită, relațiile personale sau patrimoniale dintre soți

sunt supuse legii statului pe al cărui teritoriu au ori au avut reşedinţa comună sau cu care întreţin în comun cele mai strânse legături;

b) Condiţiile de fond cerute pentru încheierea convenţiei matrimoniale sunt cele stabilite de legea personală a fiecăruia dintre viitorii soţi.

Regimul şi efectele convenţiei matrimoniale sunt cârmuite de legea aleasă prin acord de către viitorii soţi, iar în lipsă – de legea locului încheierii acesteia.

Aceeaşi lege stabileşte dacă este posibilă modificarea sau înlocuirea convenţiei matrimoniale în timpul căsătoriei. Modificarea sau noua convenţie matrimonială nu poate aduce prejudicii terţilor.

Note:

[1] Constituţia Republicii Moldova adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.07.1994, promulgată prin Decretul Preşedintelui Republicii Moldova din 29.07.1994 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.

[2] I.Lipovanu. *Probleme de drept internaţional privat comparat în domeniul statutului persoanelor fizice* // SCJ, 1973, nr.4, p.602.

[3] Codul civil francez din 1804, completat prin Legea nr.97-987 din 28 octombrie 1997, publicat în Ediţia „Code Civil". – Paris: Dalloz, 1999, Lege publicată de autorul A.N. Makarov în: „Quellen des internationalen Privatrechts". Nationale Kodifikationen. Dritte Auflege. Tubingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1978, s.107 – 111. http://www.rabenou.org/civil.html..

[4] Codul civil al Republicii Moldova nr.1107-XV din 6 iunie 2002, promulgat la 11.06.2006 prin Decretul Preşedintelui Republicii Moldova nr.719-III // Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2006, nr.82-86/661.

[5] Dicţionarul Explicativ al Limbii Române. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan": – Bucureşti: Univers Enciclopedic: Ediţia II-a. 1998, p.1016.

[6] http://www.statistica.md/public/files/despre/legi_hotariri/Lege_Recens_Pop_proiect.doc-, consulat la 26.05.2009.

[7] *A se vedea:* М.М. Богуславский. *Международное частное право.* – Москва: Юрист, 2002, p.419.

[8] *A se vedea:* В.П. Звенков. *Международное частное право*: – Москва: Норма, 2000, p.510.

[9] Legea federală a Austriei perivind dreptul internaţional privat din 15 iunie 1978, în vigoare din 1 ianuarie 1979 // *Internationales von Univ. – Ass.Mag. Dr. Tomislav Boric. Wien: Verlag Osterreich, 1999*, http://www.ris.bka.gv.at, Revista *„Rabels Zeitschrift fur auslandisches und internationales Privatrechts"*, 1979, nr.2, p.375-385; Revue critique de droit international prive,1979, nr.1, p.174-185; Revista *„American Journal of Comparative Law"*, 1980, nr.2, p.222-234.

[10] Hotărârea nr.13 din 31 mai 1979 al Prezidiumului Republicii Populare Ungaria privind dreptul internaţional privat, în vigoare din 01 iulie 1979, publicată în *„Magyar kozlony"* (Buletinul ungar) nr.33 din 1979; nr.48 din 1986; nr.45 din 1992; nr.108 din 1995; nr.110 din 1997 şi nr.115 din 1997, *„Revue critique de droit international prive, nr.1, p.161-176"*, Revista *„Tulane Law Review"*, 1980, nr.1, p.88-113; Revista *„IPR – Gasetz in Europa"*, p.364-409.

[11] Cod civil al Quebecului din 4 iulie 1991, în vigoare din 1 ianuarie 1994, publicat în Ediţia *„Cod civil du Quebec*. Civil code of Quebec. 1997 – 1998, 5 – e edition. Reglements relatifs au Code civil du Quebec et lois connexes. Cowansville, Les Editions Yvon Blais Inc. [1997]", art.3089, *„Revue critique de droit international prive***,** 1992, nr. 3, p.574-584", http://droit.unmontreal.ca.

[12] Legea poloneză privind dreptul internaţional privat din 12 noiembrie 1965, în vigoare din 1 iulie 1965, publicată în Ediţia oficială *„Dziennik Ustaw (Ведомость законов)"*, 1965, nr.46. Poz. 290; 1995. nr.83. Poz. 417; 1999, nr.52. Poz.532, *„Revue critique de droit international prive"*, 1966, nr.2, p.323-327.

[13] *A se vedea:* O.Bantea. *Dreptul Internaţional Privat*. – Chişinău, 2002, art.2-4.

[14] Codul civil al Statului Luisiana din 1825, completat prin Legea nr.923 din 1993 privind codificarea reglementărilor conflictuale, în vigoare din 1 ianuarie 1992, publicat în Ediţia „Lousiana Civil Code 1994. As Revised and Amended through the 1993 First Extraordinary and Regular Sessions of the Legislative", Edited by A.N. Yiannopoulus. St. Paul, West Publishing Co., 1994, p.655-698, *„Revue critique de droit international prive"*, 1992, nr.2, p.394-400.

[15] Legea Turciei nr.2675 din 20 mai 1982 privind dreptul internaţional privat şi procesul civil internaţional, în vigoare din 22 noiembrie 1982, publicată în Revista *„IPR – Gesetze in Europe"*, s.338-362; Revista *„Rebels Zeitschrift fur auslandisches und internationales Privatrechts."* 1983, nr.1, s.131-140, *„Revue critique de droit international prive"*, 1983, nr.1, p.141-157.

[16] *A se vedea:* V.Pînzari. *Dreptul familiei*. – Chişinău: Universitas, 2000, p.14.

[17] C.Stătescu, C.Bârsan. *Drept civil. Teoria generală a obligaţiilor.*– Bucureşti: ALL, 1995.

[18] Codul familiei nr.1316-XIV din 26.10.2000, promulgat prin Decretul Preşedintelui Republicii Moldova nr.4-III din 19.04.2001 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.47-48/210, art.27.

[19] Convenţia de la Haga asupra legii aplicabile regimului matrimonial din 14 martie 1978, în vigoare din 1 septembrie 1992. http://www.hcch.net.

[20] Acord între Republica Moldova şi Republica Turcia cu privire la asistenţa juridică în materie civilă, comercială şi penală din 22.05.96, ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr.1017-XIII din 03.12.96 // Tratate internaţionale, 2002, volumul 29, p.355.

[21] Convenţia de la Roma privind legea aplicabilă obligaţiilor contractuale din 19 iunie 1980, publicată în Monitorul Oficial C – 027 din 27.01.1998, p.0034-0046.

[22] Legea federală a Eleveţiei privind dreptul internaţional privat din 25 iunie 1891, în vigoare din 25 iunie 1989, publicată în Ediţia oficială *„Recuiel officiel des lois federales"*, 1988, 1776; 1993, 1945; 1995, 1126; 1995, 1227; 1999, 1118; *„Revue critique de droit international prive"*, 1988, nr.2, p.207-289.

[23] Codul de drept internaţional privat din Tunisia din 27 noiembrie 1998. http://juristetunisie.com/tunisie/codes/cdip/cdip1015.htm.

[24] Legea nr.218 din 31 mai 1995 cu privire la reforma sitemului italian al dreptului internaţional privat, în vigoare din 1 septembrie 1995, publicată în Revista *„Gazzetta Ufficiale della Repubblica italiana"* din 3 iunie 1995, *„Revue critique de droit international prive"*, 1996, nr.1, p.174-189.

[25] Legea din Liechtenstein privind dreptul internaţional privat din 19 septembrie 1996, în vigoare din 1 ianuarie 1997, publicată în Revista *„Rebels Zeitschrift fur auslandisches und internationales Privatrechts."* 1997, nr.3, s.545-562, *„Revue critique de droit international prive"*, 1997, nr.4, p.858.

[26] Legea venesuelă din 6 august 1998 privind dreptul internaţional privat, în vigoare din 6 februarie 1999, publicată în *„Gaceta offiacial de la Republica de Venezuela"* nr.36511 din 06.08.1998, *„Revue critique de droit international prive"*, 1999, nr.2, p.392-401.

[27] Codul civil al Spaniei din 25 iulie 1889, publicat în Revista *„Colecction Codigos Basicos. Codigo civil. 10 edicion. Concordancias y Notas a cargo de Francisco Javier FERNANDEZ URZAINQUI, Magistrado. Aranzadi Editorial, Madrid, 1997"; „Revue critique de droit international prive"*, 1976, nr.2, p.397-423.

[28] Codul civil al Portugaliei din 25 noiembrie 1966, în vigoare din 1 iulie 1967, publicat în cartea *„IPR – Gesetze in Europe"*, s.108-130, *„Revue critique de droit international prive"*, 1968, nr.2, p.369-378.

[29] *A se vedea:* I.P. Filipescu. *Drept civil. Dreptul de proprietate şi alte drepturi reale.* – Bucureşti: ALL, 1999, p.434-451.

[30] *A se vedea:* D.-A. Sitaru. *Dreptul Internaţional Privat*. Tratat. – Bucureşti: Lumina LEX, 2001, p.176; V.Ciucă. *Procedura partajului succesoral.* – Iaşi: Polirom, 1997, p.70.